

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2024-yil 2-son

VOLUME 4 / ISSUE 2 / 2024
ISSUE DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.4.2.

ISSN 2181-2179
DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.

Crossref
Content
Registration

MUASSIS:
TOSHKENT DAVLAT
YURIDIK UNIVERSITETI

“Kriminologiya va jinoiy odil sudlov” ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2021-yil 18-martda 1160-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Ushbu jurnal O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi bilan hamkorlikda tashkil etilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Muharrirlar:

Y. Mahmudov, M. Sharifova,
Y. Yarmolik, E. Mustafayev

Musahhih:

S. Rasulova

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Jurnal 24.06.2024-yilda
bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 7,2.

Adadi: 100. Buyurtma: № 88.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

N. Salayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası professori, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR

S. Samadov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi boshlig‘i v.v.b.

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

D. Bazarova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

K. Hakimov – TDYU Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

M. Rustambayev – O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

F. Raximov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

Q. Abdurasulova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori

V. Davlyatov – yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

S. Niyozova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori

Sh. Haydarov – Toshkent davlat yuridik universiteti professor v.b., yuridik fanlar doktori

R. Kabulov – O‘zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

B. Umirzakov – O‘zbekiston Respublikasi IIV akademiyasi dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

A. Baratov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar nomzodi

I. Astanov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

B. Pulatov – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ:
ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Криминология и уголовное правосудие» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 18 марта 2021 года с удостоверением № 1160.

Этот журнал создан при сотрудничестве с Правоохранительной академией Республики Узбекистан.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Редакторы:

Й. Махмудов, М. Шарифова,
Е. Ярмолик, Э. Мустафаев

Корректор:

С. Расулова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.

Тел.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Факс: (0371) 233-37-48.

Веб-сайт: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1386.

Журнал передан в типографию
24.06.2024.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 7,2. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 88.

Отпечатано в типографии ТГЮУ.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Н. Салаев – доктор юридических наук, профессор кафедры уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Самадов – врио начальника Правоохранительной академии Республики Узбекистан

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Д. Базарова – доктор юридических наук, профессор, заведующая кафедрой уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

К. Хакимов – доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

М. Рустамбаев – доктор юридических наук, профессор, ректор Университета общественной безопасности Республики Узбекистан

Ф. Рахимов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

К. Абдурасулова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета

В. Давлятов – доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент

С. Ниёзова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета

Ш. Хайдаров – доктор юридических наук, и.о. профессора Ташкентского государственного юридического университета

Р. Кабулов – доктор юридических наук, профессор Академии МВД Республики Узбекистан

Б. Умирзаков – доктор философии по юридическим наукам (PhD), доцент Академии МВД Республики Узбекистан

А. Баратов – кандидат юридических наук, доцент Ташкентского государственного юридического университета

И. Астанов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

Б. Пулатов – доктор юридических наук, профессор Правоохранительной академии Республики Узбекистан

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"The scientific-practical journal "Criminology and Criminal Justice" was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on March 18, 2021, with certificate No. 1160.

This journal was founded in cooperation with the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan. The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Editors:

Y. Makhmudov, M. Sharifova,
Y. Yarmolik, E. Mustafaev

Proofreader:

S. Rasulova

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address:

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.

Phone: (0371) 233-66-36,
233-41-09.

Fax: (0371) 233-37-48.

Website: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Subscription index: 1386.

The journal is submitted to the Printing house on 24.06.2024.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 7,2.

Units: 100. Order: № 88.

Printed in the Printing house of TSUL

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

N. Salayev – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

EDITOR-IN-CHIEF

S. Samadov – Acting Head of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

D. Bazarova – Head of the Department of Criminal and Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law , Professor

EXECUTIVE EDITOR

K. Khakimov – Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of TSUL, Doctor of Law, Associate professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

M. Rustambayev – Rector of the University of Public Security of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

F. Raximov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

Q. Abdurasulova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

V. Davlyatov – Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Associate Professor

S. Niyozova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Sh. Khaydarov – Acting professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Kabulov – Professor of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

B. Umirzakov – Associate professor of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD)

A. Baratov – Associate professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

I. Astanov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

B. Pulatov – Professor of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

MUNDARIJA

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. KRIMINOLOGIYA. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

O'razaliyev Murod Qorayevich

GIYOHVANDLIK BILAN BOG'LIQ JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA

XALQARO HAMKORLIK MASALALARI 8

Xudaykulov Feruzbek Xurramovich

QILMISHNI KVALIFIKATSIYA QILISHDA JINOYAT OBYEKTIV TOMONI

FAKULTATIV BELGILARINING AHAMIYATI19

Mamajanov Abrorbek Mirabdullayevich

Muxammedaliyev Dauletali Muxammedali uli

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGI BO'YICHA

TERRORIZMNI MOLIYALASHTIRISH UCHUN JINOIY JAVOBGARLIK34

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

Majidov Shahzod Abdixalil o'g'li

KORRUPSIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR HAQIDA XABAR BERGAN

SHAXSLARGA HIMOYA ORDERINI TAQDIM ETISH MASALALARI46

12.00.14 – HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH. PROBATSIIYA FAOLİYATI (YURIDIK FANLAR)

Xo'jamberdiyev Farrux Komilovich

JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY

TAHLILI57

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. КРИМИНОЛОГИЯ. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Уразалиев Мурод Кораевич

ВОПРОСЫ МЕЖДУНАРОДНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В БОРЬБЕ
С ПРЕСТУПЛЕНИЯМИ, СВЯЗАННЫМИ С НАРКОТИКАМИ 8

Худайкулов Ферузбек Хуррамович

ЗНАЧЕНИЕ ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ ОБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЫ
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ ДЕЯНИЯ19

Мамажанов Абдорбек Мирабдуллаевич

Мухаммедалиев Даулетали Мухаммедали улы
УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ФИНАНСИРОВАНИЕ ТЕРРОРИЗМА
ПО УГОЛОВНОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН34

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

Мажидов Шахзод Абдихалил угли

ВОПРОСЫ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ОХРАННОГО ОРДЕРА ЛИЦАМ,
СООБЩИВШИМ О КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ46

12.00.14 – ПРОФИЛАКТИКА ПРАВОНАРУШЕНИЙ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. ПРОБАЦИЯ (ПО ЮРИДИЧЕСКИМ НАУКАМ)

Хужамбердиев Фаррух Комилович

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ57

CONTENTS

12.00.08 – CRIMINAL LAW, PREVENTION OF OFFENSES. CRIMINOLOGY. CRIMINAL PROCEDURAL LAW

Orazaliev Murad Korayevich

ISSUES OF INTERNATIONAL COOPERATION IN COMBATING
DRUG-RELATED CRIMES 8

Khudaykulov Feruzbek Khurramovich

THE IMPORTANCE OF FACULTATIVE SIGNS OF THE CRIME'S OBJECTIVE
SIDE IN QUALIFICATION OF CRIMINAL ACTS19

Mamajanov Abrorbek Mirabdullayevich

Muxammedaliyev Dauletali Muxammedali uli

CRIMINAL LIABILITY FOR THE FINANCING OF TERRORISM UNDER
THE CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN34

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

Majidov Shakhzod Abdikhalil ugli

ISSUES OF GRANTING A PROTECTION ORDER TO PERSONS WHO HAVE
REPORTED CORRUPTION OFFENSES46

12.00.14 – CRIME PREVENTION. ENSURING PUBLIC SAFETY. PROBATION ACTIVITY (LEGAL SCIENCES)

Khujamberdiev Farrukh Komilovich

SCIENTIFIC AND THEORETICAL ANALYSIS OF THE MECHANISM FOR ENSURING
PUBLIC SAFETY57

Kelib tushgan / Получено / Received: 29.04.2024
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 18.05.2024
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 24.06.2024

DOI: 10.51788/tsul.ccj.4.2./JHVK1138
UDC: 343.341.1 (045) (575.1)

KORRUPSIYAGA OID HUQUQBUZARLIKLAR HAQIDA XABAR BERGAN SHAXSLARGA HIMOYA ORDERINI TAQDIM ETISH MASALALARI

Majidov Shahzod Abdixalil o'g'li,
O'zbekiston Respublikasi
Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
tayanch doktoranti
ORCID: 0000-0002-0583-2266
e-mail: shohzod.majidov@mail.ru

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-noyabrdagi PF-200-son "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan tasdiqlangan korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha 2023-2024-yillarga mo'ljallangan davlat dasturining 3-bandida korrupsiyaga oid xabarlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish yuzasidan belgilangan chora-tadbirlar doirasida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarning huquqlarini himoya qilish yuzasidan tegishli himoya chorasini sifatida "Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar qiluvchi shaxslarni himoya qilish to'g'risida"gi qonun loyihasida belgilashga bag'ishlangan. Ushbu maqolada mazkur himoya chorasini yuzasidan Buyuk Britaniya, Rossiya va boshqa davlatlar qonunchiligi tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ushbu himoya chorasini yuzasidan xorijiy davlatlar qonunchiligidan kelib chiqib, ishlab chiqilayotgan qonun loyihasida xabar bergan shaxslarga himoya orderini berish bilan bog'liq himoya chorasini ishlab chiqish yuzasidan asosli takliflar berilgan. Shuningdek, xabar berish instituti va xabar bergan shaxs tushunchasi yuzasidan ilmiy-nazariy tahlil o'tkazilib, mazkur tushunchaga bo'yicha mualliflik ta'rifi ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, xodim, himoya orderi, xabar bergan shaxs, korrupsiyaga qarshi kurashish.

ВОПРОСЫ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ОХРАННОГО ОРДЕРА ЛИЦАМ, СООБЩИВШИМ О КОРРУПЦИОННЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ

Мажидов Шахзод Абдихалил угли,
базовый докторант Правоохранительной академии
Республики Узбекистан

Аннотация. В пункте 3 Государственной программы противодействия коррупции на 2023–2024 годы, утверждённой Указом Президента Республики Узбекистан «О мерах по дальнейшему совершенствованию системы противодействия коррупции и повышению эффективности системы общественного контроля за деятельностью государственных органов и организаций» от 27 ноября 2023 года № УП–200, предусмотрены меры по совершенствованию системы обработки сообщений, касающихся коррупции, в том числ разработка проекта закона «О защите лиц, сообщивших о коррупционных правонарушениях». В статье проанализировано законодательство Великобритании, России и других стран в отношении данной меры защиты. В ходе исследования были даны обоснованные предложения по разработке защитных мер в связи с выдачей охранного ордера лицам, исходя из законодательства зарубежных государств, касающегося данной меры защиты. Также был проведён научно-теоретический анализ понятия института сообщения и сообщающего лица, и разработано авторское определение этого понятия.

Ключевые слова: преследование, притеснение, насилие, сотрудник, охранный ордер, лицо, сообщающее лицо, борьба с коррупцией.

ISSUES OF GRANTING A PROTECTION ORDER TO PERSONS WHO HAVE REPORTED CORRUPTION OFFENSES

Majidov Shakhzod Abdikhalil ugli,
Doctoral student of the Law Enforcement
Academy of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This article is dedicated to the measures outlined in the third section of the State Program for 2023–2024 on combating corruption, approved by the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PD-200 dated November 27, 2023, “On measures to further improve the anti-corruption system and enhance the efficiency of public oversight over the activities of state bodies and organizations.” Within the framework of the measures aimed at improving the system for handling corruption-related reports, it focuses on the protection measures for individuals reporting corruption offenses, to be defined in the draft law “On the protection of persons reporting corruption offenses.” The article analyzes the legislation of the United Kingdom, Russia, and other countries regarding these protection measures. Based on the legislation of

foreign countries, the study proposes well-founded recommendations for developing protection measures related to issuing protection orders to individuals reporting corruption offenses within the draft law. Additionally, a scientific-theoretical analysis of the reporting institution and the concept of the whistleblower has been conducted, leading to the development of an authoritative definition of this concept.

Keywords: *persecution, pressure, violence, employee, protection order, reporting person, anti-corruption.*

Kirish

Bugungi kunda korrupsiya barcha davlatlarga xavf solmoqda. Jumladan, Jahon banki (The world bank) ma'lumotlariga ko'ra, XX asrning boshida korrupsiya dunyo hamjamiyatiga yiliga 80 mlrd AQSh dollari miqdorida zarar keltirgan [1] bo'lsa, 2022-yilga kelib, dunyoda barcha YIMning 2 foizini poraxo'rlik jinoyati tashkil etgan [2, 14-b]. Bu qariyb 1,5-2 trln AQSh dollari ekvivalentiga tengdir. BMT Bosh kotibi Antoniu Guterrishning 2019-yil iqtisodiy forumda so'zlagan nutqida korrupsiyaviy jinoyatlar oqibatida har yili dunyo iqtisodiyoti 2,6 trln AQSh dollari miqdorda zarar ko'rayotganligi, bu esa dunyo YIMning 5 %dan ko'proq qismini tashkil etishini ta'kidlab, barcha davlat rahbarlari va xalqaro tashkilotlarni ushbu global ofat bilan murosasiz kurashishga chaqirgan [3].

Bugungi kunda korrupsiyaviy huquqbuzarliklarga qarshi kurashish va uning oldini olishda xabar berish instituti (whistblowing) muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 27-noyabrdagi PF-200-son "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish hamda davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazorati tizimi samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni bilan tasdiqlangan korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha 2023-2024-yillarga mo'ljallangan davlat dasturining 3-bandida korrupsiyaga oid xabarlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish yuzasidan korrupsiya to'g'risida xabar beruvchilarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini nazarda tutuvchi normativ-huquqiy hujjat loyihasini Vazirlar Mahkamasiga kiritish belgilangan. Shu o'rinda bugungi kunda korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarga nisbatan uchinchi shaxslar tomonidan amalga oshirilishi mumkin bo'lgan zo'ravonlik, tazyiq, ta'qib va mehnatga oid huquqlari buzilishining oldini olish maqsadida ularga himoya orderini taqdim etishning asoslari va tartibini ishlab chiqish dolzarbdir.

Xabar berish institutining nazariy asoslari va xabar bergan shaxslarga nisbatan zo'ravonlik, tazyiq, ta'qib sodir etilishining oldini olish hamda ularning mehnatga oid huquqlarini himoya qilish yuzasidan asosan xorijiy mamlakatlarning huquqshunos olimlari tomonidan ilmiy izlanish va tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, bir qator ilmiy-nazariy xulosalar taqdim etilgan. Jumladan, A.J. Brown [4, 775-b.], J. Near [5, 3-b.], M. Miceli [6, 3-b.], R. Nader [7, 28-b.], M. Schulman [8, 64-b.], P. Bowden [9, 1-b.], L. Labriola [10, 1-b.] singari olimlar tomonidan xabar berish institutining nazariy jihatlarini tadqiq etilgan bo'lsa, Dr. Tanya Marcum va Dr. Jacob Young [11, 3-b.] tomonidan esa

xabar bergan shaxslarning mehnat huquqlarini himoya qilish yuzasidan tadqiqot ishlari olib borilgan.

Material va metodlar

Tadqiqot davomida quyidagi masalalar tahlil qilindi: xabar berish instituti va xabar bergan shaxs tushunchasi, xabar bergan shaxslar va xodimlarga (sobiq xodimlar) himoya orderini taqdim etish, muddatini uzaytirish va bekor qilish asoslari, himoya orderi taqdim etilishi lozim bo'lgan subyektlar doirasining o'ziga xos jihatlari, shuningdek, Buyuk Britaniya, Rossiya kabi davlatlar qonunchiligida ushbu tajribaning normalarda mustahkamlanishi va qo'llanishi.

Yuqorida sharhlanayotgan masalalar yuzasidan muallif pozitsiyasi ishlab chiqilgan bo'lib, "Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar qiluvchi shaxslarni himoya qilish to'g'risida"gi qonun loyihasini ishlab chiqish va xabar bergan shaxslarga himoya orderini taqdim etishni mazkur qonunda belgilash yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Ushbu tadqiqot ishida ilmiy manbalarni kompleks tadqiq etish, statistik ma'lumotlar tahlili, qiyosiy-huquqiy va taqqoslash kabi usullardan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, xabar berish instituti va xabar bergan shaxs tushunchasi yuzasidan ilmiy tadqiqotlar olib borgan olimlar ushbu tushuncha bo'yicha o'zaro yagona yondashuvga kela olishmagan. Jumladan, huquqshunos olim A.J. Brown o'zining tadqiqotlarida "xabar berish (whistleblowing) va "xabar bergan shaxslar" (whistleblowers) tushunchasi umumiy huquqiy ta'rifga ega emasligi va ulardan foydalanish akademik va siyosiy kontekstlarda noaniq bo'lib qolayotganligini nazarda tutgan. Uning fikricha, xabar bergan shaxs odatda bu ma'lumotni xabar qilish yoki oshkor qilish to'g'risida o'ziga nisbatan ichki qaror qabul qiladigan, noto'g'ri xatti-harakatlar yuzasidan axborotga ega bo'lgan shaxs deb tushuniladi [4, 775-b.]. Huquqshunos olim J. Near fikricha, xabar bergan shaxs ish beruvchining nazorati ostida noqonuniy yoki axloqqa zid ravishda harakat qilayotgan shaxs ekanligi [6, 3-b.], M. Mikelining fikriga ko'ra, xabar bergan shaxs jamiyat va fuqarolarning manfaatlariga zid ravishda noqonuniy faoliyatni amalga oshirayotgan shaxslarni fosh etuvchi xodimlar hisoblanadi [5, 3-b.].

Fikrimizcha, yuqoridagi huquqshunoslarning fikrlariga to'liq qo'shilmagan holda xabar bergan shaxslar nafaqat o'zlari mehnat faoliyatini olib borayotgan tashkilotdagi noqonuniy yoki axloqqa zid xatti-harakatlar, balki korrupsiyaviy huquqbuzarliklar, shuningdek, maishiy hayotda ham duch kelayotgan korrupsiya haqida xabar bergan shaxslardir. Bundan tashqari, yuqorida ta'kidlangan ta'riflarda ish beruvchining nazorati ostida axborotni oshkor qilish xabar berish tizimining ochiqligi, shaffofligi va adolatliligiga, xabar bergan shaxsning adekvatligiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatishi mumkin.

R. Naderning fikricha, xabar bergan shaxs jamoat manfaatlarini uchun xizmat qilayotgan va tashkilotning noqonuniy va zararli faoliyati to'g'risida xabar berayotgan shaxsdir [7, 28-b.], M. Schulman "Xabar bergan shaxslar tashkilot ichida sodir bo'layotgan qonunbuzarliklarga alohida e'tibor qaratuvchi ayrim toifadagi shaxslar

hisoblanadi" [8, 64-b.], deb ta'kidlaydi. Avstraliyalik huquqshunos P. Bowden xabar bergan shaxslarning huquqlarini huquqiy jihatdan himoya qilish yuzasidan olib borgan tadqiqotida xabar bergan shaxslar tashkilot ichidagi yoki tashqarisidagi shaxslar tomonidan korrupsiya va har qanday qonunbuzarlik to'g'risida muhim ma'lumotlarni jamoat manfaatlari uchun oshkor qiluvchi, shuningdek, o'z tashkilotlarida halollik va axloqiy mezonlarni qo'llab-quvvatlaydigan va noqonuniy xatti-harakatlarga qarshi ixtiyoriy tarzda kurash olib boradigan shaxslar ekanligi yuzasidan xulosaga kelgan. [9, 1-b.], L. Labriola tomonidan "xabar bergan shaxs tashkilot xodimlari tomonidan (avvalgi yoki hozirgi) o'zlarining ish beruvchilari nazorati ostidagi noqonuniy, axloqsiz yoki noqonuniy amaliyotlarni, harakatlarni amalga oshirishi mumkin bo'lgan shaxslarga yoki tashkilotlarga oshkor qiluvchi", deb ta'riflangan.

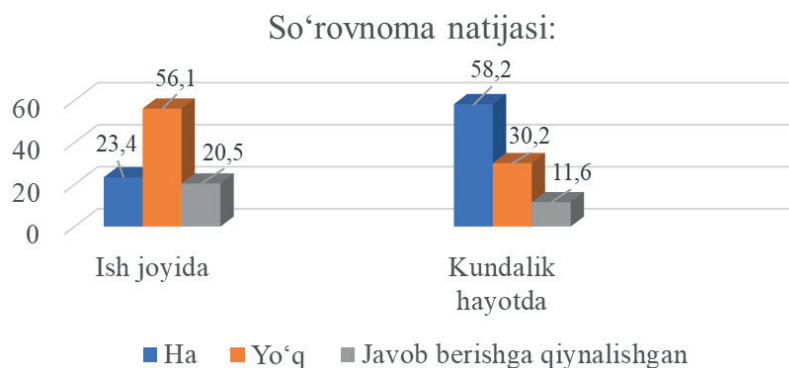
Ma'lumki, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslar (keyingi o'rinlarda xabar bergan shaxs) korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida ichki yoki tashqi tarmoqlar (kanallar) orqali xabar berishi mumkin. Xususan, xabar bergan shaxslarga, shu jumladan, xodimlarga o'z mehnat faoliyatini amalga oshirib kelayotgan tashkilotda korrupsiya holatlariga tayyorgarlik ko'rilayotganligi yoki sodir etilganligi haqida xabar berganligi tufayli ish beruvchi va boshqa uchinchi shaxslarga tomonidan har qanday shaklda, shu jumladan, mehnat munosabatlari doirasida ta'qib, tazyiq va zo'ravonlik o'tkazilishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, ish beruvchi va boshqa uchinchi shaxslar tomonidan xabar bergan shaxsga nisbatan mehnat munosabatlari doirasida tazyiq o'tkazish, jumladan, ishdan bo'shatish, egallab turgan lavozimidan pastroq lavozimga o'tkazish, intizomiy jazo chorasini qo'llash, ish haqi, mukofotlar, qo'shimcha to'lovlar, ustamalar va mehnatga haq to'lash tizimida kamsitishlarga yo'l qo'yish, ishdagi yutuqlar uchun xodimga nisbatan rag'batlantirish choralari qo'llamaslik, mehnat sohasida jamiyat va davlat oldidagi alohida xizmatlari uchun davlat mukofotlariga taklif etmaslik singari choralalar qo'llanishi, shuningdek, xabar bergan shaxslarga nisbatan ish (xizmat), o'qish yoki boshqa joyda ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etilishi mumkin. Jumladan, xabar bergan xodimlarning keyingi mehnat faoliyatini ilmiy jihatdan tahlil qilgan Bradley universitetida faoliyat ko'rsatuvchi Dr. Tanya Marcum va Dr. Jacob Youngning tahlillariga ko'ra, xabar bergan shaxslarning 69 %i kelgusida o'z ishini yo'qotishi yoki ishdan ketishga majbur qilinishi, 64 %i xabar bergan shaxslar esa boshqa ishga o'tgan taqdirda ham "qora ro'yxat"ga kiritilishi aniqlangan [11, 3-b.].

Bu raqamlardan ko'rinib turibdiki, xabar bergan shaxslarning har 100 nafarining 60 nafardan ortig'i o'zining mehnat va shaxsiy hayotida tazyiqqa uchrashish mumkin. Shu sababli bugungi kunda xabar bergan shaxslarning mehnat huquqlarini, shu jumladan, ularga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etilishidan himoya qilishning aniq va samarali mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Shu nuqtayi nazardan kelib chiqib, quyida keltirilgan jadvaldan ko'rish mumkinki, tadqiqot ishining so'rovnomasida "Agarda ish joyingiz va kundalik hayotingizda

korruptsiyaga duch kelsangiz bu haqda xabar berasizmi” degan savolga respondentlar quyidagicha ovoz berishgan(rasm).

Rasm. So‘rovnoma natijasi

Demak, ushbu so‘rovnoma natijalaridan ko‘rish mumkinki, xodimlar asosan ish joyida sodir bo‘lgan va bo‘layotgan korruptsiyaviy huquqbuzarliklar haqida xabar berishga moyilligi (adekvat) nisbatan past ko‘rsatkichlarni tashkil qilmoqda. Bu holatni, o‘z navbatida, ularning keyinchalik mehnat munosabatlarida tazyiqqa uchrashi ehtimoli yuqoriligi bilan izohlash mumkin.

Xorij tajribasi tadqiq etilganida jinoyat protsessi ishtirokchilari, shuningdek, korruptsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarga nisbatan ta‘qib va zo‘ravonlik o‘tkazish hamda mehnatga oid munosabatlarda tazyiqning oldini olish maqsadida bir qator preventiv mexanizmlar ishlab chiqilgan.

Jumladan, Rossiya Federatsiyasining Jinoyat-protsessual kodeksiga ko‘ra, guvohga yoki ularning yaqin qarindoshlariga nisbatan zo‘ravonlik, tovlamachilik va boshqa jinoiy harakatlarni sodir etish xavfi mavjud bo‘lganda tergovchi, surishtiruvchi yoki sud tomonidan ularni himoya qilish choralarini qo‘llash vakolati mavjud ekanligi belgilangan bo‘lsa, [12, 3-b.] Buyuk Britaniyaning “Ommaviy oshkor qilish to‘g‘risida”gi Qonuniga ko‘ra, tashkilot va muassasada korruptsiya haqida xabar bergan xodimlarni ish beruvchi ishdan bo‘shatishi va unga mehnatga doir tazyiqlar o‘tkazishi taqiqlangan.

Tadqiqot natijalari tahlili

Ma‘lumki, O‘zbekiston Respublikasining “Korruptsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni 28-moddasida, korruptsiyaga oid huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi axborotni xabar qiluvchi shaxslar va ularning yaqin qarindoshlari davlat himoyasida bo‘lishi, korruptsiyaga oid huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi axborotni xabar qiluvchi shaxslarning va ularning yaqin qarindoshlarining huquqlari va qonuniy manfaatlariga korruptsiyaga oid huquqbuzarliklar to‘g‘risida xabar qilganligi sababli tajovuz qilishga, shuningdek, ish beruvchi tomonidan ularning mehnatga oid huquqlari buzilishiga yo‘l qo‘yilmasligi hamda bu qonunga ko‘ra javobgarlikka sabab bo‘lishi nazarda tutilgan.

Biroq tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, ushbu norma bilan amalda xabar bergan shaxslarga nisbatan zo‘ravonlik, tazyiq va ta‘qibning oldini olish, shuningdek, ularning mehnatga oid huquqlarini himoya qilishning aniq mexanizmlari va himoyaga olinuvchi shaxslarning aniq tavsifi mavjud emas.

Shu nuqtayi nazarga ko'ra, bugungi kunda xabar bergan shaxslarga nisbatan himoya choralarini qo'llash asoslari va tartibini O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunida belgilashning imkoni mavjud emas. Shu sababli O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar qiluvchi shaxslarni himoya qilish to'g'risida"gi qonuni loyihasini ishlab chiqish va ushbu loyihada ish beruvchi tomonidan xodimlarga, shu jumladan, sobiq xodimlarga nisbatan mehnat huquqlariga oid tazyiqlar o'tkazish, uchinchi shaxslar tomonidan xabar bergan shaxslarga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik holatlarining oldini olish maqsadida xabar bergan shaxsga himoya orderini berish tartibini belgilash lozim. Jumladan, qonun loyihasida himoya orderini rasmiylashtirish va bekor qilish, muddati va muddatini uzaytirish asoslari, uni taqdim etish va rasmiylashtirish tartibini ishlab chiqish lozim. Shuningdek, xabar bergan shaxsga nisbatan sodir etilishi mumkin bo'lgan ta'qib, tazyiq va zo'ravonlik tushunchalarini aniqlashtirish lozim. Sababi kelgusida har qanday xabar bergan shaxs unga nisbatan uchinchi shaxs tomonidan sodir etilgan ta'qib, tazyiq va zo'ravonlik orqali shikoyat qilinganligini bildirishi va amaliyotda xabar bergan shaxsni himoya qilish va bu kabi qonunga xilof xatti-harakatlarning oldini olishda muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli ushbu qonun loyihasida "ta'qib", "tazyiq", "zo'ravonlik" va "himoya orderi" kabi tushunchalarga qat'iy izoh berilishi lozim.

Jumladan:

himoya orderi – korrupsiyaga oid huquqbuzarlik haqida xabar bergan shaxslarning mehnat huquqlarini himoya qilish yoki ularga ta'qib, tazyiq va zo'ravonlikdan davlat himoyasini taqdim etish, unga ish (xizmat), o'qish, yashash (doimiy yashash yoki vaqtincha turgan joyi) yoki boshqa joyda ta'qib, tazyiq o'tkazayotgan yoki unga nisbatan zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etilishining oldini olish maqsadida davlat himoyasi ostida taqdim etiladigan hujjat;

ta'qib – korrupsiyaga oid huquqbuzarlik haqida xabar bergan shaxsning xohish-irodasiga qarshi u bilan og'zaki, telekommunikatsiya tarmoqlari vositasida, shu jumladan, Internet jahon axborot tarmog'i orqali yoki boshqa usullarni qo'llash yo'li bilan muloqotga kirishishda, uning ish (xizmat), o'qish va (yoki) manziliga (doimiy yashash yoki vaqtincha turgan joyi) borib tazyiq o'tkazishda ifodalangan hamda xabar bergan shaxsda o'z xavfsizligi uchun xavotir qo'zg'atadigan xatti-harakatlar;

tazyiq – sodir etilganligi uchun ma'muriy yoki jinoiy javobgarlik nazarda tutilmagan, korrupsiyaga oid huquqbuzarlik haqida xabar bergan shaxsning sha'ni, qadr-qimmati va ishchanlik obro'si va qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari hamda erkinliklarini kamsitadigan harakat (harakatsizlik);

zo'ravonlik – xabar bergan shaxsga nisbatan jismoniy, ruhiy (psixologik) ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazish choralarini qo'llash bilan tahdid qilish orqali uning hayoti, sog'lig'i, sha'ni, qadr-qimmati, ishchanlik obro'sini va qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari hamda erkinliklariga tajovuz qiladigan qonunga xilof xatti-harakat (harakatsizlik).

Bundan tashqari, xabar bergan shaxsning shaxsiga oid ma'lumotlar uchinchi shaxslarga ma'lum bo'lganida xabar bergan shaxsga, shuningdek, uning qonuniy vakili

yoki uning yaqin qarindoshlariga nisbatan zo'rlik ishlatish, mulkiga shikast yetkazish yoki uni nobud qilish yoxud ularning axborot resursini yo'q qilish, o'zgartirish, egallab olish yoki to'sib qo'yish yoki xabar bergan shaxsning shaxsini yoki u uchun sir saqlanishi lozim bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilish bilan qo'rqitib shaxsdan mulkni yoki mulkiy huquqni topshirishni, mulkiy manfaatlar berishni yoxud mulkiy yo'sindagi harakatlar sodir etishni talab qilish yoxud xabar bergan shaxs o'zining mulkini yoki mulkka bo'lgan huquqini berishga majbur qiladigan sharoitga solib qo'yishi kabi ijtimoiy xavfli qilmish sodir etilishi mumkin.

Shu sababli xabar bergan shaxsga nisbatan mehnat munosabatlari doirasida ta'sir o'tkazish, shuningdek, uchinchi shaxslar tomonidan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etilganligi yoki etilishi mumkinligi tasdiqlangan hollarda, shuningdek, sodir etilganligi haqida murojaat yoki xabar kelib tushgan paytdan e'tiboran himoya orderini berish lozim. Shuni ta'kidlash o'rinliki, xabar bergan shaxsning xavfsizligini ta'minlash maqsadida vaqtinchalik yoki doimiy ishga (xizmatga) o'tkazilishi bilan bog'liq himoya chorasi qo'llanishi munosabati bilan u bilan tuzilgan mehnat shartnomasining bekor qilinishi tazyiq o'tkazish hisoblanmasligini belgilash lozim. Shuningdek, ushbu himoya orderi nafaqat xabar bergan shaxsga nisbatan, balki xabar bergan shaxsning qonuniy vakili va yaqin qarindoshlariga ham berilishi maqsadga muvofiq.

Ma'lumki, amaldagi qonunchilik tahliliga ko'ra, qonuniy vakillar muomalaga layoqatsiz, muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatli bo'lsa-da, jismoniy (qariligi, kasalligi va h.k.) holati tufayli shaxsan o'z huquqlarini amalga oshira olmaydigan va burchlarini bajara olmaydigan fuqarolarning shaxsiy va mulkiy huquqlari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qiluvchi shaxslar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksining 66-moddasi va O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 60-moddasiga ko'ra, qonuniy vakillar sifatida ota-onalar, ularni farzandlikka olganlar, vasiylar, homiylar bo'lishi mumkin. Shuningdek, yaqin qarindoshlar – qarindosh yoki quda tomonidan qarindosh bo'lgan shaxslar, ya'ni ota-ona, tug'ishgan va o'gay aka-uka va opa-singillar, er-xotin, farzand, shu jumladan, farzandlikka olinganlar, bobo, buvi, nevaralar, shuningdek, er-xotinning ota-onasi, tug'ishgan va o'gay aka-uka va opa-singillari ko'rsatilgan. Shu sababli himoya orderini olish huquqiga ega bo'lgan shaxslar toifasi sifatida nafaqat xabar bergan shaxs, balki uning qonuniy vakili, shuningdek, yetarli xavf mavjud bo'lganda uning yaqin qarindoshlarini ham belgilash lozim.

Bundan tashqari, qonun loyihasida himoya orderini berishning aniq asoslarini ishlab chiqish lozim. Jumladan, bular quyidagilar bo'lishi lozim:

xabar bergan shaxs yoki uning qonuniy vakilining arizasi (og'zaki, yozma yoxud elektron shakl);

jismoniy yoki yuridik shaxslarning xabarlari, shu jumladan, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar, jamoatchilik vakillari, parlament vakillari, blogerlar yoki bunday ma'lumotlarni jamoatchilikka ochiq taqdim etilishi mumkin bo'lgan har qanday vositalar orqali tarqalgan xabarlar;

xabar bergan shaxsga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etish yoxud ularni sodir etishga urinish holatlari vakolatli organlar va tashkilotlarining xodimlari tomonidan bevosita aniqlanishi;

davlat organlari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar va jamoat birlashmalaridan kelib tushgan materiallar;

qonunga zid bo'lmagan boshqa manbalardan olingan ma'lumotlar.

Bizningcha, yuqorida belgilangan asoslar mavjud bo'lganda himoya qilishni ta'minlovchi davlat organlari tomonidan tegishli tartibda tekshirish (o'rganish) o'tkazilishi va ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar sodir etish yoxud ularni sodir etishga urinish holatlari haqida real xavf uchun yetarli asoslar bo'lganida xabar bergan shaxsga himoya choralarini ta'minlovchi davlat organlari tomonidan himoya orderi berilishini belgilash lozim.

Ushbu himoya orderi korrupsiyaga qarshi kurashish bo'linmalari, himoya qilishni ta'minlovchi davlat organlarining qarori asosida mehnat huquqlari buzilishining oldini olish maqsadida yoki xabar bergan shaxsga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar tasdiqlangan hollarda, shuningdek, sodir etilganligi haqida murojaat yoki xabar kelib tushgan paytdan boshlab yigirma to'rt soat ichida, (kechiktirib bo'lmaydigan hollarda – darhol) berilishi lozim.

Ma'lumki, kechiktirib bo'lmaydigan harakatlar zudlik bilan amalga oshirilmasligi kelgusida ish bo'yicha haqiqatni o'z vaqtida va tezkor aniqlash uchun to'sqinlik qilishiga sabab bo'ladigan harakatlar hisoblanadi. Qayd etish kerakki, mazkur qonun loyihasida kechiktirib bo'lmaydigan hollarga (holatlar) aniq ta'rif berish lozim. Jumladan, "Kechiktirib bo'lmaydigan hollar (holatlar) – zudlik bilan amalga oshirilmasligi kelgusida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxs yoki qonuniy vakili hamda uning yaqin qarindoshining hayoti, sog'lig'i va mol-mulkiga nisbatan real xavfni o'z vaqtida va tezkor aniqlash uchun to'sqinlik qilishiga sabab bo'ladigan xatti-harakatlardir" degan mazmunda bayon etish taklif etiladi.

Shuningdek, qonun loyihasida himoya orderini berish masalasini ko'rib chiqish davomida voyaga yetmagan, sud tomonidan muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilgan xabar bergan shaxsga himoya orderini berish to'g'risidagi ariza ularning qonuniy vakili yoki vasiylik va homiylik organining vakili ishtirokida ko'rib chiqilishi, himoya orderini berish to'g'risidagi masalani ko'rib chiqish jarayonida ma'muriy yoki jinoiy huquqbuzarlik alomatlari aniqlangan taqdirda, himoya orderini berish to'g'risidagi masalani ko'rib chiqish bilan bir vaqtda ish materiallari javobgarlik masalasini hal qilish uchun tegishli huquqni muhofaza qiluvchi organga yuborilishi, himoya orderi talablarining ijrosi himoya qilishni ta'minlovchi davlat organlari zimmasiga yuklatilishi bilan bog'liq normalarni belgilash lozim.

Bundan tashqari, qonun loyihasida himoya orderi qaysi asoslar bilan bekor qilinishi yoki uzaytirilishi, himoya orderining muddatini uzaytirishni rad etish ustidan sudga shikoyat qilinishining asoslari, himoya orderining shakli va uni berish tartibini ishlab chiqish zarur. Jumladan, qonun loyihasida himoya orderi olti oy muddatgacha berilishi va u rasmiylashtirilgan paytdan e'tiboran kuchga kirishi, agar xabar bergan shaxsga nisbatan real xavf hali bartaraf etilmagan bo'lsa, himoya orderining amal

qilish muddati xabar bergan shaxsning arizasi yoki himoya qilishni ta'minlovchi davlat organlarining tashabbusiga ko'ra, xavf bartaraf etilguniga qadar korrupsiyaga qarshi kurashish bo'linmalari, himoya qilishni ta'minlovchi davlat organlarining qarori tomonidan uzaytirilishini belgilash, shuningdek, himoya orderining amal qilish muddatini uzaytirishni rad etish haqidagi qaror ustidan yuqori turuvchi organga, prokurorga yoki sudga shikoyat qilish huquqini ta'minlash bilan bog'liq normani belgilash lozim. Shuningdek, himoya orderining amal qilish muddatini uzaytirish yoki uzaytirishni rad etish to'g'risidagi qaror ustidan shikoyat qilinishi uning ijro etilishini to'xtatib turmasligi bilan bog'liq qoidani ham belgilash lozim.

Bundan tashqari, himoya orderini bekor qilishning asoslari sifatida xabar bergan shaxs himoya orderini tugatishni so'rab murojaat qilganda, himoya orderida belgilangan muddat (uzaytirilgan muddat) tugaganda, xabar bergan shaxsning mehnat huquqlari buzilishiga doir xavf-xatar hamda unga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof xatti-harakatlar bartaraf etilganda, ularning hayoti, sog'lig'i va mol-mulkiga nisbatan xavf-xatarning mavjud asoslari bekor bo'lganda, xabar bergan shaxs qonun hujjatlariga muvofiq doimiy yashash joyidan uzoq (noma'lum) muddatga boshqa mamlakatga chiqib ketganda, xabar bergan shaxs sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilganda, sodir etgan jinoyati uchun xabar bergan shaxsga nisbatan qamoq ehtiyot chorasi qo'llanganda, xabar bergan shaxs sodir etgan jinoyati uchun ozodlikdan mahrum etilganida, xabar bergan shaxs vafot etganida va boshqa qonunchilikda nazarda tutilgan holatlarni belgilash muhimdir. Shuningdek, himoya orderining amal qilish muddati tugaganligi to'g'risida shu kunning o'zida xabar bergan shaxs xabardor qilinishi bilan bog'liq qoidalarni belgilash lozim. Bundan tashqari, qonun loyihasida himoya orderining shakli va uni berish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan ishlab chiqilishini belgilash maqsadga muvofiq.

Xulosalar

Yuqorida olib borilgan tahlillarga ko'ra, quyidagi takliflar ilgari surildi:

birinchidan, o'tkazilgan tahlillar asosida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarga nisbatan mualliflik ta'rifi ishlab chiqildi. Jumladan, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslar – korrupsiyaviy huquqbuzarliklar haqida, shuningdek, mehnat vazifalarini bajarish yoki mehnat majburiyatlari bilan bog'liq munosabatlarni o'rnatish jarayonida jamiyat va davlat manfaatlariga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan korrupsiyaga oid huquqbuzarlik haqida xabar bergan xodim (sobiq xodim), fuqaro yoki uning qonuniy vakili yoxud yuridik shaxsning vakili;

ikkinchidan, "Korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar qiluvchi shaxslarni himoya qilish to'g'risida"gi qonun loyihasini ishlab chiqish;

uchinchidan, ushbu qonun loyihasida himoya choralari sifatida xabar bergan shaxsga nisbatan har qanday shaklda tazyiq o'tkazishni taqiqlash va xabar bergan shaxsga himoya orderini taqdim etishni belgilash;

to'rtinchidan, ish beruvchi va boshqa uchinchi shaxslar tomonidan xabar bergan shaxslarga nisbatan xabar bergan shaxsning mehnat huquqlari buzilishiga doir xavf-xatar, unga nisbatan ta'qib, tazyiq, zo'ravonlik, tovlamachilik va boshqa qonunga xilof

xatti-harakatlarning oldini olish maqsadida xabar bergan shaxsga himoya orderini rasmiylashtirish, bekor qilish va muddatini uzaytirish asoslari hamda himoya orderini taqdim etish tartiblarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

REFERENCES

1. Spitsnadel V.B., Belova K.V. *Istoriya i sovremennost'* [History and modernity]. Moscow, 2007. Available at: www.anticorrupt.ul.ru/
2. Kobilov Sh.R. Prichiny vozniknoveniya korruptsii i ekonomiko-pravovyye меры protivodeystviya yey [Causes of corruption and economic and legal measures to counter it]. *Science and World*, 2016, vol. 12 (40), p. 14.
3. Security Council. SC/13493, 2018. Available at: <http://un.org>
4. Latimer P., Brown A.J. Whistleblower Laws: International Best Practice. *UNSW Law Journal*, 2008, vol. 31 (3), pp. 775–776.
5. Near J., Miceli M. Organisational Dissidence: The Case of Whistleblowing. *Journal of Business Ethics*, 1985, no. 1, p. 4.
6. Miceli M., Near J. Blowing the Whistle: the Organisational and Legal Implications for Companies and Employees. 1992, p. 3.
7. Nader R., Petkas P.J., Blackwell K. Whistleblowing. Rongine, 1972.
8. Nadler J., Schulman M. The Ethics of Whistleblowing. *Journal of Media Ethic*, 2020, vol. 35, no. 1, pp. 60–64.
9. Bowden P. A comparative analysis of whistleblower protection. *Proceedings of the Australian Association for Professional and Applied Ethics 12th Annual Conference*, Adelaide, 2005, p. 1. Available at: <https://www.unisa.edu.au/siteassets/episerver-6-files/documents/eass/hri/gig/bowden-whistleblower.pdf>
10. Labriola L. Paying Too Dearly for a Whistle: Properly Protecting Internal Whistleblowers. *Fordham L. Rev.*, 2017, vol. 85, pp. 2839, 2846.
11. Marcum T.M.J.D., Jacob Y.D.B.A., Kirner E.T. Blowing the Whistle in the digital age Are you really anonymous? The perils and pitfalls of anonymity in whistleblowing law. *DePaul Business & Commercial Law Journal*, 2019, vol. 17 (1), Art. 1. Available at: <https://www.whistleblowers.org/wp-content/uploads/2019/10/Marcum-Young-2019-Blowing-the-Whistle-in-the-Digital-Age.pdf>
12. Criminal Procedure Code of the Russian Federation. Adopted by the State Duma 2001. Available at: <https://rulaws.ru/upk-rf/>
13. Public Interest Disclosure Act. 1998. Available at: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/23/contents>
14. Nicholas M. Towards a Coheren Legal response to the Public Policy Dilemma Posed by Whistleblowing. *American Business Law Journal*, 1985, Summer, vol. 23 (2), p. 28.
15. Corruption undermines human rights and the rule of law. Human Rights Comments. Strasbourg, 2021, January 19. Available at: https://www.coe.int/en/web/commissioner/blog/2021/-/asset_publisher/aa3hyyf8wKBn/content/corruption-undermines-human-rights-and-the-rule-of-law